

УДК 821.111–6.09

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-1-29>**Тетяна ІВАСИШИНА,***orcid.org/0000-0003-2859-6961*кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри східноєвропейських мов
Національної академії Служби безпеки України
(Київ, Україна) *itavitaastra@gmail.com***В. ЧЕРЧИЛЬ ТА Ф. РУЗВЕЛЬТ ПРОТИ ДЯДЕЧКА «ДЖО»:
ЕПІСТОЛЯРНІ БАТАЛІЇ ЛІДЕРІВ «ВЕЛИКОЇ ТРІЙКИ»**

У статті розглянуто специфіку епістолярного комунікування між державними лідерами «Великої трійки» – В. Черчиллем, Ф. Рузвельтом та Й. Сталіном. Зокрема, висвітлюються стиліові особливості ділових (службових) листів, написаних адресантами упродовж Другої світової війни. Джерельною базою наукової студії стали матеріали, що зберігаються в архівах; частина з них опублікована у Великій Британії у збірнику “Reynolds D., Pechatnov V. (eds.) (2018). *The Kremlin Letters : Stalin’s Wartime Correspondence with Churchill and Roosevelt*. Yale University Press”. Між кореспондентами (Черчилль, Рузвельт і Сталін) часто виникали суперечності, які переходили в листовні дебати з питань, пов’язаних зі стратегією ведення війни, постачанням військової техніки та амуніції, відкриттям другого фронту, перебудовою політики у післявоєнній Європі тощо.

На основі проведеного аналізу авторка характеризує індивідуальні стилістичні засоби, які адресанти застосовують із метою увиразнення контексту та досягнення впливу на адресатів. Виокремлені стиліові особливості, притаманні діловим (напівофіційним) кореспонденціям, можуть бути ключовими чинниками для визначення специфіки й стиліової парадигми листовних діалогів «Великої трійки» періоду Другої світової війни. Результати дослідження доводять, що це зокрема, чіткість, послідовність та лаконічність викладу думок, внутрішній такт, яскраво виражена авторська позиція, критичні коментарі та гумор, присутність в епістолярному мовленні кореспондентів (Черчилля, Рузвельта), влучних висловів, прислів’їв, фразеологізмів, що увиразнюють текст (документ), привносять естетичну, культурну та історичну цінність. Авторка статті доповнює також зміст поняття «епістолярного діалогу» та акцентує увагу на індивідуальних стилістичних засобах ділового епістолярію В. Черчилля, що формують його стиліову парадигму.

Запропоновані епістолярні діалоги «Великої трійки» можуть слугувати предметом дискусій у літературознавчих студіях та подальших розвідках.

Ключові слова: епістолярний діалог, адресант, адресат, стиліова парадигма, епістолярій, епістолярний код.

Tetyana IVASYSHYNA,*orcid.org/0000-0003-2859-6961*Ph.D. in Philology, Assistant Professor,
Head of department of Eastern European Languages
National Academy of Security Service of Ukraine
(Kyiv, Ukraine) *itavitaastra@gmail.com***W. CHURCHILL AND F. ROOSEVELT AGAINST “UNCLE JOE”:
EPISTOLARY BATTLES OF “THE BIG THREE” LEADERS**

The article deals with specificity of epistolary communication between “The Big Three” Allied leaders – W. Churchill, F. Roosevelt and J. Stalin. The research gives a coverage of stylistic features of business letters (correspondence) written by the addressees during the Second World War. The source base of this scholarly study contains the archival epistolary materials, the part of which were published in Great Britain and compiled into a collection of Reynolds D., Pechatnov V. *The Kremlin Letters: Stalin’s Wartime Correspondence with Churchill and Roosevelt*, Yale University Press (2018). The three correspondents (Churchill, Roosevelt, and Stalin) often got into heated arguments turning into epistolary debates about the weighty issues on the war strategy, launching the second front, military equipment supplies, restructuring the postwar Europe policies, etc.

On carrying out an analysis the author emphasizes the individual stylistic techniques employed by the addressors in order to add more expressiveness to the context and archive influence on the addressee. The results of the research indicate the distinguished stylistic features inherent in business (semi-official) correspondence which can serve as the key factors for identifying the specificity and stylistic paradigm of the Big Three’s epistolary dialogues during the Second World War. These features are highlighted in the paper as following: clarity, consistency and conciseness of addressor’s thoughts and expression, an inner tact, the clearly expressed author’s stance (intention), critical remarks and humor, accumulation in

languages of the correspondents (Churchill, Roosevelt) idiomatic, proverbial and phraseological expressions, that make the text (a document) more expressive, bring the aesthetic, cultural and historical value. Moreover, the author bridges the gap in the concept of the "epistolary dialogue" and also draws attention to individual stylistic tools of W. Churchill's business letters that form his stylistic paradigm.

The suggested epistolary dialogues of "The Big Three" can serve a subject for further literary discussions and future researches.

Key words: *epistolary dialogue, addressor, addressee, stylistic paradigm, epistolary, epistolary code.*

Постановка проблеми. Листи Вінстона Черчилля, відомого британського державного й політичного діяча, лауреата Нобелівської премії в царині письменства «за художню майстерність у висвітленні історичних і біографічних подій, а також за блискучі ораторські промови у відстоюванні найвищих людських цінностей» (The Nobel Prize in Literature, 1953), не втрачають актуальності й сьогодні, в умовах повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Багато політиків, митців цитують його полум'яні промови та радіозвернення, написані у важкі часи випробувань і битв із фашистською Німеччиною в добу лихоліття Другої світової війни. Проте листовний спадок В. Черчилля, що став лідером нації у надзвичайно трагічний період, коли його країна більше року наодинці протистояла гітлерівській орді, залишається поза увагою дослідників і широкого читачького загалу. Між тим епістолярій британського прем'єра є дуже актуальним для українського читача, адже наші співвітчизники нині, так само, як тоді громадяни Великої Британії, захищають Українську державу від новітньої орди – рашистських загарбників. Тож вивчення досвіду справедливої боротьби за своє існування, зафіксованого в рядках кореспонденцій британського політика й митця, сприятиме становленню української національної самосвідомості реципієнтів.

Епістолярій В. Черчилля 1939–1945 рр. налічує тисячі листів, адресованих його політичним соратникам, державним діячам і помітним історичним особистостям. Більшу його частину становлять офіційно-ділові (службові) кореспонденції та дипломатичні документи. Зокрема, предметом нашої уваги є листування В. Черчилля із Ф. Рузвельтом та Й. Сталіним. Специфіка епістолярного спілкування між державними лідерами (В. Черчилль із Й. Сталіним, В. Черчилль із Ф. Рузвельтом) приваблює насамперед інтенційністю адресанта, його чіткою позицією щодо вирішення важливих історичних проблем та індивідуальною стильовою парадигмою, що передає рівень взаємин і дає змогу розкрити внутрішній світ кожного з кореспондентів.

Аналіз досліджень. В останні роки побачили світ наукові студії, в епіцентрі аналітичних розмислів яких були мемуарні та історичні твори

В. Черчилля (Р. Лемб, В. Нестор, М. Столер, Н. Базилевич, С. Єрмоменко, В. Ніконова). Однак листи політика й письменника, які якнайглибше розкривають його ідіостиль та внутрішній світ, залишаються осторонь уваги епістолографів.

Деякі дослідники, які вивчали епістолярну публіцистику Вінстона Черчилля, виділяють неабиякий ораторський хист британського прем'єра (Keegan, 2002), його промови є «шедеврами правильної класичної риторики, вони написані старовікторіанською мовою і містять ідеї шляхетності, жертвовності та моралі» (Rose, 1994: 55–56). Науковець Р. Норман акцентує увагу на стильових особливостях епістолярію державного діяча й письменника, стверджуючи, що листовним текстам Черчилля притаманні гумор і чітка граматична структура, вони зрозумілі, описові і розважальні» (Rose, 1994: 61–62). Вивчаючи архівні епістолярні джерела В. Черчилля та Ф. Рузвельта, Дж. Лойце проливає світло на приховані факти й теми епістолярних діалогів лідерів Великої Британії та США, оскільки кореспонденції, написані на початку Другої світової війни, тривалий час залишалися недоступними для широкого загалу (Leutze, 1975: 491).

Дипломатичні здібності В. Черчилля чітко задокументовані в архівних файлах і відображені в «діалогах на відстані» із Ф. Рузвельтом та Й. Сталіним у виданні «Кремлівські кореспонденції: листування Сталіна із Черчиллем і Рузвельтом під час війни» (Reynolds, 2018).

Тож об'єктом нашої розвідки є епістолярій В. Черчилля, а також листи-відповіді Ф. Рузвельта і Й. Сталіна, зокрема архівні документи та кореспонденції, що увійшли до згаданої збірки, саме вони (листи) розкривають епістолярну комунікацію «Великої трійки» ("The Big Three").

Метою статті є дослідження специфіки епістолярних діалогів між державними лідерами (В. Черчилль, Ф. Рузвельт, Й. Сталін) та визначення стильових особливостей і художнього потенціалу епістолярних діалогів кожного з комунікантів.

Виклад основного матеріалу. Значна частина ділового епістолярію В. Черчилль – Ф. Рузвельт – Й. Сталін стосувалася вирішення вагомих питань, таких як: другий фронт, арктичні конвої та доля

Польщі, – на все це Черчилль і Сталін незрідка знаходили вибухові аргументи. Проте в епістолярному спадку В. Черчилля також є листи, які передають дружні та теплі стосунки між державними лідерами: такі листи мають напівофіційний характер, хоча й містять новини із фронту бойових дій, привітання із пам'ятними датами, значними успіхами тощо. Так, скажімо, Черчилль, Рузвельт і Сталін щороку обмінювалися привітаннями з нагоди днів народження кожного з епістолярних співрозмовників.

Незважаючи на дипломатичний характер спілкування, В. Черчилль не довіряв Й. Сталіну. Як стверджує Д. Рейнольд у вступі до збірки «Кремлівські кореспонденції: листування Сталіна із Черчиллем і Рузвельтом під час війни», В. Черчилль ніколи не розумів радянського лідера: аби пояснити, мабуть, низку листів, написаних іноді в один і той же день, водночас Черчилль розробив свою концепцію «двох Сталінів». Дружні повідомлення, на думку Черчилля, нібито були надіслані людиною, натомість неприємні – під тиском «темних сил» у тінях Кремля (Reynolds, 2018: 143). Й. Сталін особисто написав понад шістсот кореспонденцій своїм союзникам (Черчиллю та Рузвельту) впродовж 1939–1945 років.

Черчилль тривалий час підтримував доброзичливість у їхньому службовому спілкуванні, двічі побувавши у Москві з робочим візитом. (серпень, 1942 та жовтень, 1944). Перший візит Черчилля до Москви його дружина Клементина в одному з листів назвала “a visit to the Ogre in his Den” («відвідини огра (людожепа) у його лігві») (Soames, 2001: 466).

У спілкуванні між собою Рузвельт і Черчилль називали Сталіна «дядечко Джо», проте останньому вдалося налагодити стосунки зі своїми союзниками. Лідери «Великої трійки» були здатні приборкати розбіжності й суперечності заради головної місії – перемоги над спільним ворогом людства – Гітлером. Ця тема є провідною у листовних діалогах лідерів – вождів націй.

Частину службових кореспонденцій із епістолярних діалогів В. Черчилль – Ф. Рузвельт дослідниці О. Семенюк диференціює як *ділові записки* або «таємні» *одверті листи*. Ці листи вирізняються стильовим забарвленням, оскільки адресант застосовує індивідуальні стилістичні засоби для увиразнення контенту, зокрема, «епістолярний код, словесна гра із прихованим контекстом, підкріплена жартами та анекдотами», як правило, з метою зняття напруги (Семенюк, 2023: 174).

Особливістю «діалогів на відстані» між представниками «Великої трійки» є саме відмінності в епістолярному мовленні. Спільна «метамова»,

насичена фразеологізмами, ідіоматичними сполученнями та підтекстом, створює атмосферу взаєморозуміння і легкості між ідейними соратниками (В. Черчилль і Ф. Рузвельт). Дотримання цієї метамови іноді вносить труднощі у сприйняття епістолярного діалогу, створює мовні каламбури на стилістичному рівні. Епістолярне мовлення кореспондентів наповнюють чимало фразеологічних зрощень, серед них виділяємо тематичні групи. Низка ідіоматичних (фразеологічних) фраз, які часто зустрічаються в епістолярному дискурсі Черчилля із Рузвельтом, виконують оцінну функцію. Для прикладу, проаналізуємо фрагменти листовного діалогу Ф. Рузвельта із В. Черчиллем упродовж 1942–1944 рр.

“Please let me know when you send [the] message to Stalin and I will immediately send him a similar message, but I am certain both our messages should be so phrased as to leave a good taste in his mouth. (October 5, 1942)”. («Будь ласка, дайте мені знати, коли Ви надішлете [це] повідомлення Сталіну, і я негайно надішлю йому подібне повідомлення, але я впевнений, що обидва наші повідомлення повинні бути сформульовані так, щоб залишити приємне враження»). (Жовтень, 5, 1942)» (Reynolds, 2018: 617). Ідіоматичне словосполучення “to leave a good taste in his mouth” у дослівному перекладі українською мовою звучить як «залишити приємний присмак у роті», що відповідає «залишити (за собою) приємні спогади» (Ужченко, 1998: 173).

“I still keep my fingers crossed. I hope, Uncle Joe will agree with us [concerning de Gaulle]”. (June 24, 1943). («Я тримаю кулаки в надії, що дядечко Джо погодиться із нами у питанні з Де Голем») (Грудень 24, 1943) (Reynolds, 2018: 277).

“Over here new political situations crop up every day but so far, by constant attention, I am keeping my head above water” (June 2, 1944) (Reynolds, 2018: 161). *“I am keeping my head above water”* в українському перекладі відповідає фразеологізму «триматися на плаву», тобто існувати всупереч труднощам, успішно вести справи. Такий колоритний епістолярний дискурс кореспондентів (Рузвельта й Черчилля) вказує на високий рівень взаєморозуміння і дружніх зв'язків, доброзичливість і легкість у спілкуванні.

Листи й телеграми обох кореспондентів рясніють ідентичними соматичними словосполученнями. Найчастіше вони трапляються наприкінці епістолярних текстів, виконуючи при цьому експресивно-образну роль, додаючи оптимістичного забарвлення, почуття людяності, народного колориту, розбавляючи обговорення серйозних політичних військових питань.

Науковець Л. Скрипник, аналізуючи жанрові та граматичні типи фразеологічних одиниць, пояснює «явище широкого функціонування назв частин тіла як організуючих центрів фразеологічних одиниць багатьох мов діянням деяких лінгвістичних факторів» (Скрипник 1973: 102). Таким чином акцентується на системному взаємозв'язку між соматичними словами-номінантами на позначення органів тіла та чуттів, які відіграють важливу функціональну роль у житті людини, та виступають інструментом авторської образно-емоційної оцінки персонажів і явищ.

Соматичні фразеологізми почасти присутні в листуванні Черчилля і Рузвельта, проте коли ці фразеологічні єдності «виринають» у кореспонденції «зненацька», тоді вони виконують не лише комунікативну функцію, а й художньо-естетичну: одразу з'являється іронічний або гумористичний підтекст. Скажімо, в листі до Рузвельта від 14 вересня 1942 року Черчилль у грайливій формі висловлює свою приязнь до співрозмовника, вживаючи прислів'я *“to catch two birds with one stone”* (буквально, «убити двох зайців одним пострілом»). У такий спосіб, стисло й лапідарно, адресант наводить свій аргумент щодо польського питання.

“Unless we can offer Stalin something definite for say December, we shall not get the full facilities we need for preparing airfields etc thereabouts. Moreover if we are able to make a firm offer, albeit contingent on favorable events in Egypt, it would be possible at the same time to ask for some favors for the Poles. Of these there are great numbers in various sorry plights throughout Russia. I thought we might help two birds with one piece of sugar”. («Якщо ми не зможемо запропонувати Сталіну щось певне, скажімо, на грудень, ми не отримаємо всі необхідні засоби для підготовки аеродромів тощо. Тим паче, якщо зможемо зробити тверду пропозицію, хоч і залежно від сприятливих подій у Єгипті, можна було б водночас просити якихось послуг для поляків ... Велика кількість їх перебуває у жалюгідних умовах та скрутному становищі по всій Росії. Я подумав, що ми зможемо допомогти: «убити двох зайців одним пострілом / каменем») (дослівно у листі: «нагодувати двох птахів одним шматочком цукру». – І. Т.) (Reynolds, 2018: 594).

У згаданому вище фрагменті листа адресант демонструє геніальний хист, наводячи у відповідь закодований словесний аргумент, що підтверджує головну думку із яскравою образністю. В. Черчилль у відомому прислів'ї слово «камінь» (англійське прислів'я *“to catch two birds with one stone”*) замінив на «шматочок цукру» – і контекст

висловлювання став зовсім іншим. Цей приклад може унаочнити так звану маніпулятивну дипломатію.

Епістолярні діалоги між трьома комунікантами (Черчиллем, Рузвельтом і Сталіним) проливають світло не лише на питання історичної ваги, вирішення яких впливало на перебіг подій на фронті; епістолярні розмови передають рівень взаємин між кореспондентами та напругу, яка з'являлася з часом і задавала «спілкуванню на віддалі» інший тон. Між кореспондентами (Черчилль, Рузвельт і Сталін) часто виникали суперечності, які переходили в епістолярні дебати з питань, пов'язаних зі стратегією ведення війни, постачанням військової техніки та амуніції, відкриттям другого фронту (операція «Смолоскип» 1942 року), перебудовою політики у післявоєнній Європі. Черчилль намагався встановити довготривалі і міцні дружні взаємини із Рузвельтом, бо відчував, що Британія потребуватиме допомоги від США не лише у війні, але й у боротьбі із викликами повоєнного світу. Рузвельт вважав Черчилля надійним товаришем та цікавим співрозмовником, а Сталіна – партнером по зброї задля збереження повоєнного миру.

Своєю комуністичною ідеологією Сталін намагався здобути для себе максимум із можливого. Його співпраця із союзниками будувалася значною мірою на власних інтересах, аніж на міцній дружбі із Черчиллем та Рузвельтом. На думку В. Черчилля, Сталін був трохи недолугим (*“simpleton”*) і параноїком, позбавленим механізмів мислення. Особливо палкими і гнівними були послання від Сталіна у відповідь на рішення союзників відтермінувати відкриття другого фронту.

На відміну від Черчилля, який завжди зберігав відчуття шляхетної тактовності, Сталін не був стриманий у своїх бажаннях і висловлюваннях. Під час ворожого наступу на Москву у жовтні 1941 року В. Сталін вимагав від В. Черчилля направити до Радянського Союзу 25–30 британських дивізій. Перебуваючи на посаді прем'єр-міністра, Черчилль звернувся до Воєнного кабінету із цим проханням, у підсумку Сталіну було відмовлено. 7 листопада 1941 року Сталін написав Черчиллю листа-телеграму, в якому гнівно висловив своє незадоволення і побоювання: *“There is no definite understanding between our two countries concerning war aims and plans for the postwar organization of peace. Secondly, there is no treaty between the USSR and Great Britain on mutual military aid in Europe against Hitler”.* («Між нашими двома країнами немає чіткого розуміння цілей війни та планів повоєнної побудови миру. По-друге, не існує жод-

ного договору між СРСР та Великою Британією щодо спільної військової допомоги в Європі проти Гітлера» (Reynolds, 2018: 66).

В. Черчилль після свого візиту до Москви (серпень 1942 року) відчував відразу до *“sullen sinister Bolshevik state”* («похмурої суворої більшовицької держави») (Churchill, 1951: 422). Уже тоді він прийняв тверде рішення, про що згодом написав у своїх спогадах: *“No second front in 1942”*. Це рішення він порівняв із процесом *«перенесення великого шматка льоду на північний полюс»* (*“carrying a large lump of ice to the North pole”*) (Churchill, 1951: 428).

Епістолярна комунікація між Черчиллем та Сталіним не ідентифікує гостроти та гнівних звинувачень, оскільки у службовому листуванні державні лідери зберігали письмовий дипломатичний етикет, хоча при зустрічі та під час приватних розмов інколи між ними виникали словесні перепалки та гострі дискусії. У листах до Рузвельта Черчилль називає Сталіна *“Russian Bear”*, критикуючи його запальний характер, дивну поведінку. У листі-меморандумі до В. Черчилля (1942 року) у відповідь на відмову відкриття другого фронту Сталін розкритикував дії Черчилля через низьку якість та затримку із постачанням червоної армії військової техніки. Потім він висловив потік образ на адресу Черчилля, звинувачуючи британську армію і флот у боягузстві, а союзників – у порушенні віри та нездатності визнати значення радянської боротьби з фашизмом. Черчилль не намагався зав’язати міцні дружні зв’язки із вождем більшовицького режиму, оскільки вважав, що це рівнозначно дружбі з пітоном (Reynolds 2018: 84).

Епістолярні дебати «Великої трійки» точилися місяцями навколо вирішення головного питання впродовж Другої світової війни: стратегії та військового матеріально-технічного забезпечення у процесі ключових оперативних дій (операція «Смолоскип» (*“TORCH”*)) тощо. У кожного із трьох лідерів були свої власні інтереси, проте ні Черчилль, ні Рузвельт не могли зрозуміти занепокоєння Сталіна, а Сталін не зміг досягнути сильні та слабкі сторони його союзників. Саме тому їхні епістолярні розмови зберігають словесний код, підтекст, який інколи вимагає неоднозначного прочитання. Так, у листі Черчилля

від 27 травня 1942 року слово *“comradeship”* («товаришування, дружба») має глибокий підтекст: з однієї сторони воно наділене практичним значенням: *“comradeship-in-arms”* («партнерство по зброї»), що включає зусилля адресанта налагодити зв’язки із адресатом заради спільної мети, з іншої – доповнює тон спілкування між епістолярними комунікантами, вносячи сентиментальні конотації.

Висновки. Із проаналізованого епістолярного матеріалу впливають основні ключові фактори офіційного (ділового) листування між епістолярними кореспондентами (В. Черчилль, Ф. Рузвельт та Й. Сталін), що ідентифікують специфіку і стильову парадигму листовних діалогів «Великої Трійки». Визначаємо такі характерні стильові ознаки епістолярного стилю В. Черчилля та Ф. Рузвельта: чіткість, послідовність та лаконічність викладу думок із переходами до розгорнутого викладу деталей подій тощо; емоційна стриманість, дотримання мовленнєвого етикету, внутрішній такт із переходом до критичних ремарок і коментарів, що виражають ставлення адресанта до викладеного в тексті матеріалу; вироблення власного ідіостилу в епістолярному мовленні: образність та наявність індивідуальних стильових засобів – прислів’їв, фразеологізмів, влучних висловів, що увиразнюють текст (документ), привносять естетичну, культурну та історичну цінність; різномірнева структура епістолярного тексту, що передбачає двозначне його прочитання, завдяки створенню адресантом словесних кодів, підтексту, метафоризму, іронії тощо.

Для епістолярного комуніканта Й. Сталіна притаманні такі стильові ознаки, як телеграфна чіткість формулювань; безапеляційність; прагнення у будь-який спосіб, навіть із використанням недипломатичного етикету, образ на адресу держави, яку представляє епістолярний співрозмовник, досягти бажаного результату; почасти відверті лестоці (у телеграмах-привітаннях із нагоди днів народження адресатів) тощо.

Перспективи подальших досліджень. Художні особливості «спілкування на віддалі» В. Черчилля з Ф. Рузвельтом, з Б. Шоу та іншими політиками й державними діячами та митцями можуть стати предметом для подальших наукових праць.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич Н. В. Дискурсивна специфіка творів історико-мемуарного жанру В. Черчилля. (комунікативно-прагматичний аспект). *Наукові праці: Філологія. Мовознавство*. Вип. 207, Т. 219. Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 120 с. С. 6–9.
2. Єрьоменко С. Особливості офіційного листування Вінстона Черчилля. *Мовознавчий вісник: збірник наукових праць*. Черкаси. Випуск 11, 2010. С. 218–222.

3. Ніконова В. Г., Базилевич Н. В. Лінгвокогнітивне моделювання дискурсу рефлексії політичного лідера. *Науковий Вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету*. Серія Філологія. Педагогіка. Психологія. Вип. 36. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2018. С. 23–35.
4. Семенюк О. Б. Специфіка стилю ділового листування В. Черчилля із Ф. Рузвельтом. «Сучасна філологія : теорія та практика» : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 квітня 2023 : збірник. Київ : НАСБ України, 2023. Т.2. С. 174–178.
5. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови : [монографія] / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Наук. думка, 1973. С. 278.
6. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологічний словник української мови. Київ : «Освіта», 1998. С. 204.
7. Churchill Winston 1951. The Second World War, vol. 4 : Hinge of Fate London : Cassell. 917 p.
8. Keegan John. Churchill. London: Phoenix, 2002. 208 p.
9. Kimball W. F. Churchill and Roosevelt. The Complete Correspondence. Vol. 3 Princeton University Press. 2015. 754 p.
10. Lamb Richard. Churchill as War Leader. New York : Carroll & Graf Publishers, 1991. 400 p.
11. Leutze James. The Secret of the Churchill-Roosevelt Correspondence: September 1939 – May 1940. *Journal of Contemporary History*. Volume 10, Issue 3, July 10, 1975, pp. 465–491. <https://doi.org/10.1177/002200947501000305>
12. Reynolds D., Pechatnov V. (eds.) 2018. The Kremlin Letters: Stalin's Wartime Correspondence with Churchill and Roosevelt. Yale University Press. 680 p.
13. Rose Norman. Churchill : The Unruly Giant. New York : Free Press, 1994. 516 p.
14. Soames Mary. 2001. Winston and Clementine : The personal letters of the Churchills. Boston : Houghton Mifflin Company. 768 p.
15. The Nobel Prize in Literature 1953. Nobel Prize Outreach AB 2023 URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1953/summary/> (дата звернення : 17.07.2023).

REFERENCES

1. Bazylevych N. V. 2013 Dyskursywna spetsyfika tvoriv istoriko-memuarnoho zhanru V. Chercyillia. (komunikatyvno-prahmatychnyi aspekt) [The discourse specificity of W. Churchill's historical and memoir genre works (a cognitive pragmatic perspective)]. *Naukovi pratsi : Filolohiia. Movoznavstvo*. [Scientific works: Philology. Linguistics.]. Mykolaiv : ChDU im. Petra Mohyly. Vyp. [Petro Mohyla Black Sea State University] 207, T. 217, 6-9. [In Ukrainian].
2. Yeromenko S. (2010). Osoblyvosti ofitsiinoho lystuvannia Vinstona Chercyillia. [The peculiarities of Winston Churchill's official correspondence] *Movoznavchyi visnyk : zbirnyk naukovykh prats. Cherkasy – Language Bulletin : coll. of science papers*, 11, 218–222. [In Ukrainian].
3. Nikonova V. H., Bazylevych N. V. (2018). Linhvokohntyvne modeliuвання dyskursu refleksii politychnoho lidera [Linguistic modeling of the reflection discourse of a political leader]. *Naukovi Visnyk kafedry YuNESKO Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Serii : Filolohiia. Pedahohika. Psykholohiia*. Kyiv : Vydavnychi tsentr KNLU – Scientific Bulletin YUNESKO Department : Philology, Pedagogy, Psychology, KNLU Publishing house 36, 23–35 [In Ukrainian].
4. Semeniuk O. B. (2023). Spetsyfika styliu dilovoho lystuvannia V. Chercyillia iz F. Ruzveltom. [Style specificity of W. Churchill's business correspondence]. *Suchasna filolohiia : teoriia ta praktyka* : materialy V Bseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 28 kvitnia 2023 : zbirnyk. [“Modern philology: theory and practice” : V All-Ukrainian scientific practical conference proceedings, April 28, 2023 : col.] Kyiv : Natsionalna akademiia SB Ukrainy. [National academy of SSU] 2, 174–178. [In Ukrainian].
5. Skrypnyk L. H. (1973). Frazelohiia ukrainskoi movy : monohrafiia [Phraseology of the Ukrainian language] monography / AN URSR, In-t movoznav. im. O. O. Potebni. [O. O. Potebnia Institute of Linguistics of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR] Kyiv : Nauk. dumka [Scientific thought], 278. [In Ukrainian].
6. Uzhchenko V. D., Uzhchenko D. V. (1998). Frazelohichnyi slovnyk ukrainskoi movy. [A phraseological dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv : “Osvita” [Education], 204. [In Ukrainian].
7. Churchill Winston 1951. The Second World War, vol. 4 : Hinge of Fate London : Cassell. 917 p.
8. Keegan John. Churchill. London: Phoenix, 2002. 208 p.
9. Kimball W. F. Churchill and Roosevelt. The Complete Correspondence. Vol. 3 Princeton University Press. 2015. 754 p.
10. Lamb Richard. Churchill as War Leader. New York : Carroll & Graf Publishers, 1991. 400 p.
11. Leutze James. The Secret of the Churchill-Roosevelt Correspondence: September 1939 – May 1940. *Journal of Contemporary History*. Volume 10, Issue 3, July 10, 1975, pp. 465–491. <https://doi.org/10.1177/002200947501000305>
12. Reynolds D., Pechatnov V. (eds.) 2018. The Kremlin Letters: Stalin's Wartime Correspondence with Churchill and Roosevelt. Yale University Press. 680 p.
13. Rose Norman. Churchill : The Unruly Giant. New York : Free Press, 1994. 516 p.
14. Soames Mary. 2001. Winston and Clementine : The personal letters of the Churchills. Boston : Houghton Mifflin Company. 768 p.
15. The Nobel Prize in Literature 1953. Nobel Prize Outreach AB 2023 URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1953/summary/> (data zvernennia : 17.07.2023).